

НОВІ ВИМОГИ МСФЗ ДО ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Міжнародні стандарти фінансової звітності постійно вдосконалюються і їх впровадження у практику суб'єктів господарювання, зокрема, банківських установ України створює певні методичні труднощі. У статті розглянуто окремі аспекти нововведень, які уже набули чинності та які будуть впроваджуватись в найближчий час.

International Financial Reporting Standards are constantly being improved and their implementation in practice of legal entities, including banking institutions of Ukraine creates some methodological difficulties. The article deals with some aspects of the innovations that are already in force and will be introduced in the nearest future.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Інтеграційні тенденції розвитку світової фінансової системи вимагають створення єдиного інформаційного простору для вільного і відкритого доступу до загальноновизнаної інформації про фінансову діяльність суб'єктів господарювання, що функціонують в різних країнах, в тому числі і банків. З цією метою на вимогу МВФ спеціальним комітетом розроблені Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), які постійно переглядаються та вдосконалюються. Їх застосування в Україні передбачено Стратегією, що затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2007 року (№ 911-р.). Однак процес імплементації МСФЗ у вітчизняну систему бухгалтерського обліку, яка відповідає за формування фінансової звітності, відбувається дуже повільно і не завжди кваліфіковано.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Проблемам розробки нової методології та поетапного запровадження правил ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності за МСФЗ присвячені наукові праці В. В. Галасюка, С. Ф. Голова, Г. І. Жигайло, Л. Кіндрацької, В. І. Ричаківської, Л. П. Снігурської, Г. П. Табачук. Вагомий внесок у наукові дослідження за даною тематикою зроблені одним із методологів НБУ з питань бухгалтерського обліку та фінансової звітності Л. П. Снігурською. Велика увага в останніх публікаціях приділена роз'ясненню особливостей та найбільшого й найскладнішого для впровадження у практику банківництва МСБО №39 «Фінансові інструменти: визнання і оцінка». Стандарти запроваджують нову термінологію та логіку формування фінансової звітності, забезпечуючи прозорість та єдині підходи до висвітлення результатів діяльності суб'єктів господарювання. Балансові показники мають відображати реальну вартість активів, зобов'язань, капіталу, доходів і витрат. Це досягається за допомогою таких процедур, як нарахування, переоцінка, резервування в процесі яких обов'язково враховується фактор часу, що впливає на вартість грошей.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Внесення нових змін до формування фінансової звітності Радою МСБО вимагає від суб'єктів господарювання і банків, зокрема, перегляду їх управлінської стратегії та облікової політики. Окремі аспекти цього завдання уже методологічно обґрунтовані, а деякі потребують розробки та пояснення.

Постановка завдання. Інтеграційні тенденції розвитку світової фінансової системи вимагають створення єдиного інформаційного простору для вільного і відкритого доступу до загальноновизнаної інформації про фінансову діяльність суб'єктів господарювання, що функціонують в різних країнах, в тому числі і банків. З цією метою на вимогу МВФ спеціальним комітетом розроблені Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), які постійно переглядаються та вдосконалюються. Їх застосування в Україні передбачено Стратегією, що затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 жовтня

2007 року (№ 911-р.). Однак процес імплементації МСФЗ у вітчизняну систему бухгалтерського обліку, яка відповідає за формування фінансової звітності, відбувається дуже повільно і не завжди кваліфіковано.

Виклад основного матеріалу дослідження. На вимогу міжнародних фінансових організацій банки України першими серед суб'єктів господарювання досить швидко реформували систему бухгалтерського обліку і продовжують перебудовувати свою облікову політику під міжнародні вимоги. Методологією процесу переходу банків на МСФЗ займається Національний банк України і через створення нових Положень, Інструкцій та внесення змін до чинних нормативно-правових актів НБУ з питань ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності домагається створення єдиних національних стандартів ведення бухгалтерського обліку та фінансової звітності та послідовного впровадження міжнародних стандартів в практику банків, що зробить звітність українських банків прозорою, зрозумілою для користувачів та корисною для самих банківських установ.

Завдяки нововведенням у практиці бухгалтерського обліку банків України з'явилися такі нові методики і процедури:

- оцінка фінансових інструментів на базі грошових потоків, що очікуються в майбутньому від цього інструменту;
- застосування техніки дисконтування;
- визначення ефективної (реальної) процентної ставки за фінансовим інструментом (його внутрішньої норми дохідності);
- визнання та відображення в обліку зменшення корисності активів;
- переоцінка об'єктів обліку в разі зміни їхньої справедливої (ринкової) вартості.

Усі ці процедури мають на меті відображення в обліку та звітності реальної вартості активів і зобов'язань, реального фінансового стану банку [1, с.20].

Розуміння нових технологій ведення облікового процесу, які використовуються у світовій фінансовій практиці, необхідні для всіх суб'єктів господарювання в нашій державі, яка прагне до європейської інтеграції, оскільки публічна фінансова звітність повинна стати доступним і достовірним джерелом інформації про діяльність господарських структур. Цього вимагають не лише МВФ, а й інші міжнародні організації. Проте на шляху запровадження МСФЗ в Україні є чимало проблем та труднощів, які сповільнюють цей процес. Серед найбільш суттєвих такі:

- досі в Україні не активізувався та не став відкритим фондовий ринок, не налагоджено діяльності бірж, де здійснювалося б котирування фінансових інструментів різної природи (боргових цінних паперів, акцій, похідних фінансових інструментів). Це ускладнює процес визначення та розкриття інформації щодо справедливої вартості фінансових інструментів;
- необхідно створити якісне програмне забезпечення для аналізу та впровадження нововведень в бухгалтерському обліку на всеукраїнському рівні, реалізувати з його допомогою динамічні моделі обчислення вартості фінансових інструментів із кредитного, депозитного портфелів, а також портфелів цінних паперів з урахуванням фактора часу, в тому числі й похідних фінансових інструментів;
- назріла потреба гармонізувати статистичний та бухгалтерський облік з метою узгодження інформаційних потоків і фінансових та покращення інформаційного забезпечення процесу прийняття управлінських рішень на всіх рівнях [2, с.11].

Бухгалтерський облік як система, з одного боку, споживає, а з другого – акумулює, модифікує та передає інформацію від її джерела кінцевому користувачеві у зручній, достатній за обсягом та рівнем деталізації формі (рис. 1).

Звітність, що є кінцевим результатом бухгалтерського обліку, відповідно до запиту споживачів, поділяється на фінансову, управлінську та податкову. Частина фінансової звітності (основна фінансова звітність) підлягає оприлюдненню і Міжнародні стандарти в першу чергу стосуються її.

Концептуальна основа складання та подання фінансових звітів МСФЗ визначає:

- 1) елементи, які безпосередньо пов'язані з визначенням фінансового стану в балансі: активи, зобов'язання, капітал;
- 2) елементи, які безпосередньо пов'язані з оцінкою діяльності у звіті про фінансові результати: доходи, витрати.

Концептуальна основа складання та подання фінансових звітів подає:

- визначення елементів фінансових звітів;
- загальні критерії визнання операцій елементами фінансової звітності;
- основи оцінки як методу вимірювання об'єктів обліку

Приймаючи рішення, якому визначенню – активу, зобов'язання чи капіталу – відповідають об'єкти обліку, особливу увагу слід приділити економічному змісту, а не юридичній формі.

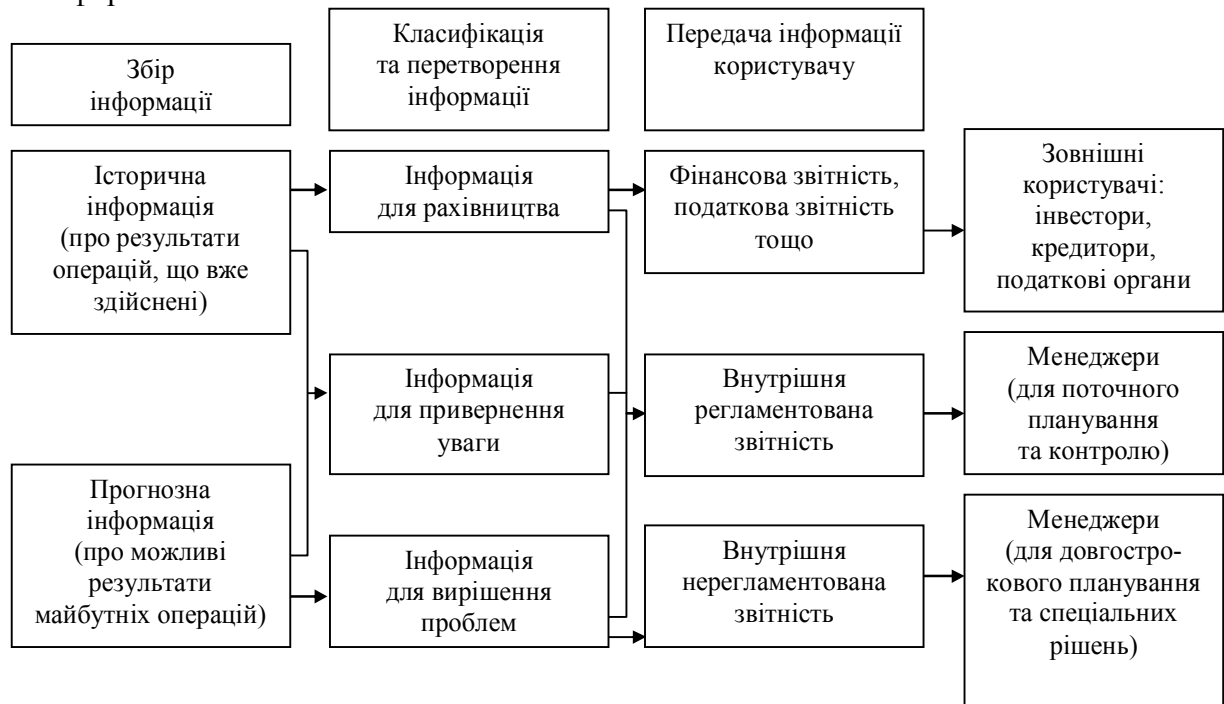

Рис. 1. Використання інформації в системі бухгалтерського обліку

Визнання – це процес включення в бухгалтерський баланс або звіт про фінансові результати статті, яка відповідає критеріям визнання, а саме задовольняє такі дві умови:

- 1) існує вірогідність того, що банк може отримати або повинен буде віддати економічну вигоду, що має відношення до статті;
- 2) стаття може бути достовірно оцінена [3, с.40].

У багатьох випадках вартість та оцінка визначаються розрахунково.

Згідно з МСБО 1 «Подання фінансових звітів» компонентами фінансової звітності є:

- баланс;
- звіт про прибутки та збитки (інша назва – звіт про фінансові результати);
- звіт про зміни у власному капіталі;
- звіт про рух грошових коштів;
- примітки.

Фінансову звітність складають щороку. При цьому річним періодом вважається фінансовий рік, що не завжди збігається з календарним роком. МСБО 1 не вимагає, щоб звітний рік збігався з календарним, а також дозволяє практику складання звітності за 52 тижні. Це зумовлено тим, що в багатьох країнах звітний рік починається з місяця або кварталу створення суб'єкта господарювання, а не з 1 січня. В Україні на рівні законодавства встановлено, що звітним періодом для фінансової звітності усіх суб'єктів господарювання, у тому числі банків, є календарний рік [4, с.664].

Концептуальній основі складання та подання фінансових звітів. Цей документ висуває до фінансової звітності такі вимоги (рис.2):

Рис. 2. Вимоги до фінансової звітності згідно з Концептуальною основою складання та подання фінансової звітності

Усі вимоги щодо фінансової звітності, установлені міжнародними стандартами, знайшли своє відображення у принципах бухгалтерського обліку і звітності, встановлених НБУ для банків України [1, с.80].

На рівні національного законодавства до фінансової звітності також встановлено такі правові вимоги до звітності банків:

1. **Обов'язковість подання:** фінансову звітність банки складають і подають до НБУ, а також обов'язково мають оприлюднювати в засобах масової інформації. Порядок складання і подання фінансової звітності відокремленими структурними підрозділами та учасниками консолідованої групи банк (материнський банк) визначає самостійно.
2. **Державна регламентація:** порядок складання та подання фінансової звітності визначається Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», а для банків – також Законом України «Про банки і банківську діяльність», нормативно-правовими актами НБУ.
3. **Відповідальність засвідчення:** фінансову звітність підписують керівник та головний бухгалтер банку, а консолідовану – керівник та головний бухгалтер материнського банку. Керівництво банку (материнського банку) несе відповідальність за перекручення фінансової звітності, порушення строків її подання та оприлюднення, а також її оприлюднення не в повному обсязі.

В кінці 2008 року Рада МСБО опублікувала для обговорення два проекти, які стосуються нових підходів щодо підготовки та опублікування фінансової звітності: «Попередні положення щодо подання фінансових звітів» і «Консолідовані фінансові звіти».

Ці документи вимагають від суб'єкта господарювання окремо подавати інформацію про інвестиційні та операційні активи і зобов'язання, доходи і витрати, а також грошові потоки. Наприклад, у балансі інформацію про фінансування своїх господарських операцій

(бізнес) необхідно розділяти, залежно від джерел фінансування, тобто інформацію про залучені та позичені кошти (невласні) подавати окремо від інформації про власні кошти, або інформацію про податок на прибуток розділити від усієї іншої інформації у звіті про фінансовий стан та звіті про рух грошових коштів. У балансі (звіті про фінансову позицію) та звіті про сукупний прибуток таким чином будуть 4 блоки інформації, згрупованими за основними видами діяльності – операційна, інвестиційна, фінансова: бізнес (операційні та інвестиційні активи і зобов'язання); фінансування (активи і зобов'язання пов'язанні з фінансуванням); податки на прибуток; припинена діяльність [5, с.38].

Податки повинні бути розподілені щодо: а) діяльності, що триває; б) припиненої діяльності; в) іншого сукупного прибутку; Звіт про рух грошових коштів, в тому числі про грошові потоки від операційної діяльності) пропонується складати лише за прямим методом.

Обов'язково окремо повинні розкриватись: нарахування відмінні від оцінки; періодична переоцінка (зміни справедливої вартості); разова переоцінка. Виокремлення нарахувань, що відносяться до переоцінки: нереалізовані результати за цінними паперами на продаж, актуарні прибутки/збитки, збитки від зменшення корисності. Приклади нарахувань, що не відносяться до переоцінки: дебіторська заборгованість (продаж у кредит), амортизаційні витрати, капітальні витрати.[5, с.39] Рада МСБО і далі продовжує працювати над новими змінами щодо подання фінансової звітності.

Висновки і перспективи подальших розробок. Сьогодні в період кризової ремісії особливої актуальності набирає питання відкритості, прозорості діяльності банків в Україні. Тільки конкретно позитивною аналітичною інформацією про банківську діяльність можна повернути довір'я населення – основного і найважливішого інвестора економіки країни.

Вдосконалення системи фінансової звітності та періодичне її оприлюднення сприятиме вирішенню цього завдання. Методологічні кроки формування фінансової звітності банками за МСФЗ визначені Національним банком України, але вольове рішення щодо створення нових засад власної облікової політики має прийняти керівництво кожного банку зокрема, якщо воно дбає про успішний розвиток банківського бізнесу.

Важливо дотримуватись чітких рекомендацій щодо оцінки та подання у звітності фінансових інструментів з врахуванням фактора часу, джерел надходження, суттєвості та переоцінки. МСФЗ інтегровані з статистичними стандартами і це важливо враховувати при проведенні аналітичних досліджень, формуванні публічних висновків про діяльність банківських установ. Для впровадження суб'єктами господарювання нововведень у формуванні, обробці і оприлюдненні фінансової звітності потрібна не лише якісна методологічна підтримка, а й достатня кількість накопиченої інформації та потужні інформаційні технології для її опрацювання.

Список використаної літератури

1. Оцінювання фінансових інструментів банку за Міжнародними стандартами фінансової звітності: [навч. посіб.] / П. М. Сенищ, В. І. Ричаківська, М. Л. Лапішко, Л. П. Снігурська. – К.:УБС НБУ, 2009. – 451 с.
2. Моторін Р. М. Напрями гармонізації статистичного і бухгалтерського обліку з метою покращення інформаційного забезпечення управлінських рішень / Р. М. Моторін, Т. М. Моторіна // Статистика України. – 2009. – № 4. – С. 10–15.
3. Концептуальна основа складання та подання фінансових звітів / за ред. С. Ф. Голова: [пер. з англ.] // Міжнародні стандарти фінансової звітності 2004. – К.: Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2005. – Ч. I. – 1304 с.
4. Стандарт № 1 «Подання фінансових звітів/ за ред. С. Ф. Голова:[пер. з англ.] // Міжнародні стандарти фінансової звітності 2004. – К.: Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2005. – Ч. I. – 1304 с.
5. Снігурська Л. П. Огляд змін у МСФЗ щодо обліку фінансових інструментів та формування фінансової звітності, запланованих на 2011 рік / Л. П. Снігурська. – Вісник НБУ. – 2011 – № 2. – С. 34–40.

Прийнято до друку 24.08.2011